

і виробничу діяльність, з метою прискорення просування зроблених ними товарів та послуг з інноваційного циклу від створення до комерціалізації.

Наша держава має вагомий інтелектуальний потенціал, тому основною метою закладення наукових парків в Україні як виокремлених комплексів є розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності, а також ефективне та раціональне використання наявного наукового потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Про наукові парки : Закон України від 25 червня 2009 року № 1563-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 51. – 757 с.
2. Зеліско А. Правовий статус наукових парків як юридичних осіб приватного права / А. Зеліско // Підприємництво, Господарство і Право. – 2010. – № 7. – С. 89–93.
3. The IASP at a glance – Facts and Figures. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iasp.ws/publico/index.jsp?enl=1>.
4. Link A. U.S. science parks: the diffusion of an innovation and its effects on the academic missions of universities / A. Link // International Journal of Industrial Organization. – 2003. – № 9. – P. 1323–1356.
5. Хименко О.А. Университет исследовательского и предпринимательского типа: европейский опыт для Молдовы, России и Украины / О.А. Хименко. – К. : ООО «Т.А.Т. ГРУП», 2011. – 346 с.

РИБКА І. Є.,

здобувач кафедри цивільного права і процесу
(Національна академія внутрішніх справ)

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОЮ**

У роботі досліджено зарубіжний досвід цивільно-правового регулювання визнання фізичної особи неплатоспроможною. Надані пропозиції щодо класифікації основних підходів до правового регулювання процедури визнання фізичної особи неплатоспроможною у зарубіжних країнах. Визначені перспективні напрями подальших розвідок із досліджуваних питань.

Ключові слова: неплатоспроможність, фізична особа, банкрутство, боржник, кредитор.

В работе исследован зарубежный опыт гражданско-правового регулирования признания физического лица неплатежеспособным. Представлены предложения по классификации основных подходов к правовому регулированию процедуры признания физического лица неплатежеспособным в зарубежных странах. Определены перспективные направления дальнейших исследований по рассмотренным вопросам.

Ключевые слова: неплатежеспособность, физическое лицо, банкротство, должник, кредитор.

In the paper studies foreign experience of legal regulation of civil recognition of an individual bankrupt. Ideas for classification of main approaches to legal regulation of procedure of recognition of an individual bankrupt in foreign countries. Identified promising areas for further research on issues discussed.

Key words: insolvency, individual, bankruptcy, debtors, creditors.

Вступ. Поняття неплатоспроможності фізичних осіб у міжнародному праві не є остаточно сформованою концепцією. Фізичні особи є суб'єктами надзвичайно різноманітних сфер діяльності та за наслідками такої діяльності у певних випадках може виникати заборгованість. Фінансові проблеми можуть проявляти себе у дуже різноманітних формах, відтак неплатоспроможність фізичної особи може виникнути з різних причин, а отже – механізми для регулювання відповідних суспільних відносин обираються уповноваженими органами залежно від багатьох чинників, що властиві фінансовій ситуації у тій чи іншій країні.

У світовій практиці законодавство про банкрутство з самого початку розвивалося за декількома принципово різними напрямками. Одні з них ґрунтувалися на принципах моделі, яка розглядала банкрутство, як засіб повернення боргів кредиторам, що супроводжувалося ліквідацією боржника. Інші основи банкрутства закладені в моделі, основна мета якої полягає в реабілітації підприємства, відновлення його платоспроможності. Однак у сучасних умовах у законодавствах розвинутих країн простежується тенденція до зближення та поєднання цих принципів [1, с. 42].

Разом із тим слід враховувати, що радянське, а згодом і вітчизняне право, у більшості розвивалося у руслі європейської континентальної правової системи. Тому нерідко зазнають фіаско спроби прямо перенести в українське законодавство інститути американської правової системи [2, с. 185]

У цих умовах важливим завданням сучасної юридичної науки є формування вітчизняного механізму регулювання суспільних відносин у галузі банкрутства фізичних осіб з урахуванням зарубіжного досвіду цивільно-правового регулювання визнання фізичної особи неплатоспроможною.

Правовідносини неспроможності та банкрутства були предметом дослідження вітчизняних учених: Р.Г. Афанасьєва, А.М. Бірюкова, О.М. Борейко, В.В. Джуня, В.А. Малиги, Б.М. Полякова, П.Д. Пригузи, В.В. Радзивілюк, О.О. Степанова, М.І. Тітова та ін.

Однак ступінь дослідженості розвитку законодавства про визнання фізичної особи неплатоспроможною у правових системах іноземних держав наразі залишається недостатнім.

Постановка завдань. Основними завданнями, розв'язанню яких присвячена стаття, є такі.

1. Дослідити питання розвитку законодавства про визнання фізичної особи неплатоспроможною у правових системах іноземних держав.

2. Надати пропозиції щодо класифікації основних підходів до правового регулювання процедури визнання фізичної особи неплатоспроможною у зарубіжних країнах.

Результати дослідження. Протягом останніх століть інститут банкрутства з подальшою ліквідацією чи реструктуризацією активів боржника залишається невід'ємним інструментом ринкового регулювання у переважній більшості країн, де існує ринкове господарство.

Із XVI століття найбільшого розвитку конкурсне право набуло у Франції, Німеччині, Англії, де були прийняті спеціальні законодавчі акти про неспроможність [3, с. 14]. В іноземному законодавстві, що регулює відносини, пов'язані з банкрутством, є досить успішні механізми застосування подібних процедур, зокрема в США (глава 13 Кодексу про банкрутство 1978 р.), Німеччині (Закон про банкрутство 1994 р.), Швеції (Закон про банкрутство і прийнятий на додаток до нього Акт про звільнення від боргів).

Світовий досвід свідчить, що запровадження інституту банкрутства фізичної особи стало відповіддю багатьох країн на ризики, що почали супроводжувати розвиток споживчого кредитування. На цей час відповідне законодавство запроваджене в США, Німеччині, Латвії, Польщі, Японії, Швеції, Італії, Англії, Північній Ірландії та багатьох інших країнах.

Разом із тим особливого розвитку інститут банкрутства фізичних осіб набув лише протягом останніх десятиліть. Так, у 1990 році в Європі існувало лише 2 правові режими, які надавали можливість індивідуальним дебіторам відновити платоспроможність через процедуру банкрутства. У 2011 році законодавство вже 19 європейських держав дозволяло відновити платоспроможність фізичних осіб через зазначені процедури, та ще 5 країн вивчали можливість впровадження аналогічних механізмів [6, с. 4].

За час розвитку економічних відносин неспроможність (банкрутство) оформилася у самостійний інститут матеріального і процесуального права. Так, у США Американський конституційний конвент прийняв положення, що дають конгресу право приймати однамітні загальнонаціональні закони про банкрутство, ще у вересні 1787 року [2, с. 187]. На сьогодні неспроможність і банкрутство регулюються: у США – законодавством штатів, а також федеральними законами про неспроможність 1898 року, законами «Про цінні папери» 1933 року; «Про фондові біржі» 1934 року; «Про банкрутство і неспроможність» 1978 року [4, с. 3–4]; у Франції – законами «Про відновлення підприємств і ліквідацію їх майна в судовому порядку» та «Про конкурсних керівників, ліквідаторів і експертів із визначення стану підприємств» 1985 року; у Великій Британії – Законом «Про неплатоспроможність» 1986 року [5, с. 3–6].

Відповідно до законодавства зазначених держав неспроможним або неплатоспроможним може бути оголошений боржник, у майні якого допущено перевищення пасиву над активом і який при звичному веденні справи не в змозі погасити свої борги, а термін платежу вже настав. Такий стан майна називають абсолютною неплатоспроможністю, а засвідчену судом абсолютну неплатоспроможність – неспроможністю або банкрутством. Неспроможність – це особливий господарсько-правовий статус самого боржника і його майна, за якого всю систему законодавчих норм спрямовано на:

- 1) охорону інтересів кредиторів від несумлінних дій боржника;
- 2) охорону інтересів одних кредиторів від несумлінних дій інших кредиторів;
- 3) охорону інтересів боржника від несумлінних дій його кредиторів;
- 4) збереження боржника як виробника і працедавця [2, с. 187].

За даними дослідження Світового банку, присвяченого неспроможності фізичних осіб, існують значні відмінності між правовими механізмами регулювання неспроможності фізичних осіб у країнах з високим рівнем доходу і країнах з низьким і середнім рівнями доходу [6, с. 2]. Так, у більше ніж 50 відсотків країн, які брали участь у дослідженні, відсутні механізми реструктуризації боргу. При цьому відсутність споживчого законодавства про реструктуризацію боргу є більш характерною для економік із низьким рівнем доходу.

Хоча правові положення і методології відновлення платоспроможності фізичних осіб варіюються від країни до країни, більшість європейських держав вимагають індивідуальних боржників «заробити» платоспроможність шляхом здійснення платежів за планом протягом року, хоча деякі з них дають дозвіл окремим боржникам скористатися «планами нульового платежу», при якому боржник, який отримує недостатній дохід, щоб виконати план виплат, має право на звільнення від відповідальності [6, с. 4].

Якщо досліджувати загальносвітові тенденції, Ю.В. Чорна пропонує виокремлювати три основні підходи до відновлення платоспроможності фізичних осіб у світі: класичний, поміркований та лояльний [7, с. 219]. Разом із тим ми пропонуємо доповнити цю класифікацію такою групою, як «країни з обмеженнями щодо відновлення платоспроможності фізичних осіб».

Головною особливістю країн, що входять у класичну групу, є відсутність положень списання заборгованості для осіб, які не є суб'єктами підприємницької діяльності. Вважається, що фізичні особи, які не є суб'єктами підприємницької діяльності, не мають права подати на банкрутство, а отже – на списання боргів. До даної групи входять деякі азійські країни, такі як Китай, Казахстан, Монголія, та деякі країни Європи (зокрема – Україна) та Близького Сходу (наприклад Туреччина). Однак ця група в основному складається з країн Південної та Центральної Америки, таких як: Бразилія, Мексика, Аргентина, Болівія, Сальвадор, Гондурас, Панама і Венесуела [8, с. 81].

До другої групи входять такі країни, законодавство про банкрутство яких не дозволяє будь-якій фізичній особі надати клопотання про банкрутство, за винятком певних, обумовлених у законі обставин. Тобто країни, у законодавстві яких наявні обмеження щодо відновлення платоспроможності фізичних осіб.

Прикладом такої правової системи є законодавство про банкрутство Польщі.

Польща є однією з перших країн центральної та східної Європи, де було впроваджено систему банкрутства фізичної особи. Відповідне законодавство було прийняте у лютому 2008 р. і набрало чинності наприкінці березня 2009 р.

Технічно система регулювання була впроваджена шляхом внесення змін до чинного Закону «Про банкрутство і реабілітацію», що діяв у Польщі з лютого 2003 р.

Закон було доповнено новим розділом 5 «Процедури банкрутства для фізичних осіб, що не здійснюють економічну діяльність». Таким чином, процеси банкрутства фізичних осіб і фізичних осіб-підприємців були розділені.

На вибір підходів до побудови моделі процедури банкрутства фізичної особи в Польщі мали вплив такі обставини [9, с. 26–27]:

– стан економіки, в тому числі банківського сектора, що обмежує державу в наданні допомоги неплатоспроможним боржникам;

– слабка соціальна орієнтація регуляторних систем;

– наявність тіньових процесів, що посилюють ризики ухилення від сплати боргів;

– порівняно низький рівень попиту населення на споживчі кредити;

– опір запровадженню процедури банкрутства з боку банків і громадськості.

На відміну від традицій розвинених країн, польське законодавство жорстко обмежує сферу застосування банкрутства. Воно призначається тільки для виняткових і надзвичайних випадків. Значну роль у цьому відіграло побоювання щодо можливості використання банкрутства з метою ухилення від повернення боргів.

Правом на порушення справи про банкрутство наділяються виключно сумлінні боржники, неплатоспроможність яких настала внаслідок незалежних від них обставин.

Випадки настання неплатоспроможності позичальників кредитів внаслідок переоцінки своїх можливостей або необізнаності не розглядаються як підстави для порушення в суді справи про банкрутство.

З огляду на це у законодавстві велику увагу було приділено процедурам подання заяви на порушення справи, за якими боржник повинен був довести сумлінність своєї поведінки та обґрунтувати виникнення неплатоспроможності з незалежних від нього причин. При поданні заяви боржник зобов'язаний задекларувати свої персональні активи і фінансову ситуацію (борги та доходи). Суд здійснює перевірку наданих відомостей. За подання неправдивих відомостей боржник несе адміністративну і кримінальну відповідальність.

Одним із засобів запобігання зловживанням є вимога щодо оприлюднення інформації про клопотання боржника визнати його банкрутом у головній місцевій газеті та судових виданнях. Цим самим забезпечується доведення інформації до всіх кредиторів. Враховуючи, що типовий боржник не має коштів, суд здійснює відповідну публікацію за свій рахунок.

Закон про банкрутство базується на чотирьох основних принципах:

а) списання боргів має бути винятком;

б) боржник зобов'язаний погасити борги максимально, виходячи зі своїх можливостей;

в) процедура банкрутства має бути максимально дешевою;

г) кредитори повинні брати участь у судових процедурах.

Об'єктами звернення стягнення виступають усі активи, в тому числі нерухомість і доходи боржника. Для проведення процедури продажу майна суд призначає довірену особу. Але для зниження витрат та запобігання заниженню ціни продаж майна може здійснювати і сам боржник. Дії довіреної особи та боржника контролюються спеціально призначеним представником суду.

У разі, коли житлове приміщення, на яке звернуто стягнення, є єдиним місцем проживання боржника і його сім'ї, із коштів, одержаних після продажу нерухомості, їм надається сума на оплату оренди якомога меншої квартири строком на один рік.

У ліквідну масу не включаються грошові кошти, що потрапляють як аліменти і допомога на дітей. Закон не визначає конкретної величини грошових коштів, на які не може бути звернено стягнення заборгованості. Але план погашення боргів розробляється таким чином,

щоб забезпечити боржника і його сім'ю сумою грошових коштів, максимально адекватною тому, щоб не доводити їх до зuboжіння.

Період погашення залишків боргу після продажу майна боржника не може перевищувати 5 років. На цей час боржник обмежується у своїх діях, він зобов'язаний надавати суду річний звіт про виконання плану повернення боргів. Після завершення періоду боржник може подати заяву про списання неповернених боргів.

Боржник може використати процедуру банкрутства один раз на 10 років. При невиконанні боржником своїх зобов'язань суд має право припинити процедуру, і боржник тоді змушений самостійно погасити решту боргу.

Процедура банкрутства надає певні переваги для боржника перед процедурами стягнення заборгованості у процесі виконавчого провадження. Але порівняно з практикою розвинених країн польський варіант процедури банкрутства виявився більш жорстким і тому не одержав масового застосування.

У свою чергу, поміркований підхід об'єднує країни, що мають у законодавстві політику банкрутства фізичних осіб без будь-яких обмежень. Особливість споживчого банкрутства для них полягає в наступному: разом із нормативним закріпленням боргового прощення на практиці для збанкрутілого боржника складно отримати повне звільнення від боргового зобов'язання та не бути ним обтяженим у майбутньому [7, с. 220].

Серед представників цієї групи деякі країни з Далекого Сходу та Азії, такі як Індія, Японія, Сінгапур; деякі скандинавські країни, зокрема Данія, Норвегія, Фінляндія, Швеція; деякі країни з континентальної Європи, такі як Австрія, Німеччина, Франція; а також деякі середземноморські країни, наприклад, Іспанія та Ізраїль.

Зокрема, у Японії існує три види судових процедур неспроможності, доступних для фізичних осіб: процедура банкрутства; процедура спеціальної цивільної реабілітації та спеціальна процедура примирення. При цьому процедура банкрутства більш широко застосовується окремими дебіторами, ніж спеціальна процедура цивільної реабілітації та спеціальна процедура примирення.

При банкрутстві фізичної особи відразу після початку процедури призначається довірчий керуючий, який управляє і розпоряджається активами боржника. Якщо суд встановить, що боржник не в змозі оплатити адміністративні витрати, пов'язані із судовим розглядом, і що немає необхідності досліджувати діяльність боржника, яка передувала банкрутству, він може відкрити та відразу ж припинити провадження у справі про банкрутство, але тільки в разі, якщо інтереси боржника представляє адвокат. Процедури банкрутства відносно недорогі в Японії, вартістю приблизно 200 000 ієн (\$ 2 400) для справ, до участі в яких залучається довірчий керуючий, і 10 000 ієн (\$ 120) для випадків, коли справа відкривається та відразу ж припиняється.

Загальна тривалість процедури банкрутства за участі довірчого керуючого становить близько 2–3 місяців. Фізична особа-боржник має право виключити з процедури банкрутства предмети домашнього вжитку на суму до 990 000 ієн (\$ 12 000) та заробітну платню у розмірі, що не перевищує 330 000 ієн (\$ 4 000). При цьому суди можуть збільшити розмір виключень за певних обставин (хвороба або похилий вік боржника). Однак будь-яких виключень, пов'язаних із оселею, де проживає боржник, законодавством не передбачено.

Вартість процедури спеціальної цивільної реабілітації є еквівалентною до вартості провадження у справі про банкрутство (200 000 ієн або приблизно \$ 2 400), при цьому призначається реабілітаційний комісар. Затверджуються плани відновлення платоспроможності, які зазвичай вимагають від боржника погасити 80% вимог кредиторів протягом 3 років. Вказаний документ може бути підписаний виключно у випадку, коли його умови погоджені більшістю кредиторів і розмір вимог кредиторів дозволяє їх погасити за даним планом. Таким чином, спеціальні плани реабілітації легше затвердити, ніж загальні плани реабілітації. Це тому, що спеціальна реабілітація доступна тільки для осіб із регулярним доходом, у той час, як загальні процедури реабілітації також відкриті для корпоративних боржників. Якщо боржник оголошує дефолт за спеціальним планом громадянської реабілітації, як правило

боржник зобов'язаний розпочати справу про банкрутство, хоча в деяких випадках суд може надати боржникові право негайного звільнення без звернення до процедури банкрутства.

Спеціальні процедури примирення не передбачають колективної участі боржників; вони дозволяють погасити деякі, але не всі заборгованості боржника. Ці процедури є відносно недорогими (10 000 ієн або близько \$ 120) і швидкими (до двох місяців). Проте процедурою примирення важко скористатися у випадку, коли боржник має значну кількість кредиторів. У випадку, коли справу не вдалося вирішити у результаті примирення, боржник не звільняється від заборгованості.

Таким чином, можемо дійти висновку, що процедури, характерні для правових систем із поміркованим підходом відрізняються певною складністю для боржника, однак на відміну від країн, де процедури банкрутства фізичної особи не передбачені взагалі, надають певні можливості для вирішення ситуацій, коли фізична особа втратила можливість обслуговувати власні борги.

Нарешті країни третьої групи відзначаються своїм лояльним ставленням до проблем фінансових заборгованостей фізичних осіб, демонструючи це своїми законодавчими актами в сфері банкрутства. У таких країнах механізми списання боргів через процедуру банкрутства відмічаються своєю відносною швидкістю та високим ступенем ефективності [7, с. 220].

Зокрема, законодавство США про банкрутство побудовано таким чином, щоб у тих, хто зазнає невдачі в бізнесі, були спонукальні мотиви продовжувати спроби організації нового бізнесу.

Регулювання банкрутства фізичної особи є складовою частиною Федерального кодексу про банкрутство США. Процедура банкрутства здійснюється федеральними судами. Окремі штати не мають повноважень у частині банкрутства.

Американська модель банкрутства надає два способи проведення фінансової реабілітації фізичної особи, яка опинилася у стані неспроможності виконати свої грошові зобов'язання.

Розділ 7 Кодексу визначає умови погашення заборгованості шляхом звернення стягнення на все майно боржника. Законодавство накладає заборону на стягнення тих видів майна, які необхідні для забезпечення життєдіяльності боржника та його сім'ї. Конкретний склад майна, що залишається у боржника, визначається з урахуванням місцевих умов і рівня життя в конкретному штаті. Процедура передбачає списання боргів у частині, що перевищує вартість майна боржника, на яке звернене стягнення (окрім позик на навчання і податків, до яких застосовується інша процедура). Як правило, це становить значну частину накопиченої заборгованості. На процес вивільнення боржника від боргів способом продажу майна відводиться до 12 місяців.

Розділ 13 Кодексу передбачає процедуру погашення боргів шляхом їх реструктуризації упродовж 3–5 років. Ця процедура може застосовуватися до боржників, що мають регулярні річні доходи і розмір їхніх боргів не перевищує визначеної межі. Залежно від ситуації у плані передбачається погашення основної частини боргу без штрафних санкцій і відсотків за кредитом або навіть без частини «тіла» кредиту.

Після завершення терміну реструктуризації за умови сумлінної поведінки боржника залишок боргу списується. Цей спосіб застосовується у тих випадках, коли за домовленістю з кредиторами боржник бажає зберегти за собою майно, навіть те, що перебуває у заставі.

Практика США демонструє, що в усі роки боржники надавали перевагу першому варіанту проведення процедури банкрутства (звернення стягнення на майно) [9, с. 23]. Цей спосіб приваблював боржників стислим періодом фінансової реабілітації, скороченням періоду контролю з боку держави за поведінкою, розпорядженням майном, доходами та витратами боржника. Іноді боржники вдавалися до цього способу з метою повернення боргів за рахунок непривабливих активів. Тому в США не набула поширення практика визначення періоду «правильної поведінки», що широко використовується у розвинених європейських країнах.

Процедура банкрутства у США, за загальним визнанням, має відверто гуманний характер, вона спрямована на захист боржника від кредиторів. Фактично для населення США

процедура банкрутства перетворилася на один із способів вирішення власних фінансових проблем [9, с. 23].

У той же час у 2005 р. у США було прийнято Акт про запобігання зловживань банкрутством та захист споживачів. У відповідності з цим документом процедура про банкрутство стала більш обмеженою для боржників. Була встановлена чітка кореляція між заборгованістю за споживчим кредитом і фінансовою неспроможністю та банкрутством внаслідок споживчих витрат. Більш того, особам, які витрачають занадто багато фінансових коштів на споживчі товари, виявляється важче списувати власні борги.

Окрему увагу варто приділити британській системі законодавства про банкрутство в сфері приватної неплатоспроможності.

У Великій Британії, коли суд приймає постанову про банкрутство, боржник отримує легальний захист від усіх колекторських і судових дій юридичних та фізичних осіб щодо стягнення боргів. Автоматично управління майном та всі інші повноваження, пов'язані з розслідуванням фінансової поведінки банкрута та звітування суду передаються управляючому банкрутством (довіреній особі). Зазвичай на боржника накладається ряд обов'язків та обмежень. Наприклад, банкрут не може створювати чи бути членом компанії з обмеженою відповідальністю, займати посади поліцейського, директора школи, воєнного тощо. Натомість головний обов'язок боржника – співпраця з управляючим.

Підсумовуючи викладене, вважаємо за необхідне визначити основні тенденції у напрямку правового регулювання неплатоспроможності боржників-фізичних осіб, які необхідно враховувати у ході впровадження у вітчизняне законодавство моделі банкрутства фізичної особи.

1. Загальною історичною тенденцією є відхід від моделі банкрутства, яка полягала у покаранні боржника і слугувала засобом справедливого розподілу належних йому активів серед кредиторів. Для України модель банкрутства фізичної особи доцільно будувати однозначно, як систему реабілітації боржника. Ця система має забезпечити боржнику процес швидкого і повноцінного відновлення як економічного суб'єкта, в тому числі платника податків.

2. Якщо у розвинених країнах система реабілітації призначена для масового охоплення боржників, то у нових країнах вона створюється для виняткового складу боржників. Об'єктивні межі визначають ресурсні можливості бюджету і пропускну спроможність судової системи. Таким чином, на першому етапі впровадження даної моделі в Україні мають бути встановлені певні обмеження, що дозволять запобігти шахрайствам та зловживанням у даній сфері.

3. При розробці вітчизняного законодавства слід використовувати механізми вивільнення від боргів, які сприятимуть максимальному скороченню процедур. При цьому боржник швидше пройде етап відновлення, для кредиторів скоротиться час очікування повернення боргу, а для держави це принесе зменшення витрат, наприклад, на оплату функцій контролю у процедурах реструктуризації боргів і впродовж періоду «правильної поведінки», який може тривати роками. З цієї точки зору економією можна визнати й можливість застосування для окремих категорій боржників режиму повного списання проблемної заборгованості.

4. Новизна процедури банкрутства фізичної особи в Україні вимагатиме застосування спрощених судових процедур, передбачуваності рішень і доступного алгоритму розрахунків вигод і втрат для боржника й кредиторів.

5. Ефективність правового регулювання банкрутства фізичних осіб в Україні має забезпечуватися тим, що в ньому мають застосовуватися чітко визначені кількісні і якісні параметри: рівень неплатоспроможності; умови допуску боржника до процедури банкрутства; термін погашення і розміри списання заборгованості; склад майна і величина доходів, на які не звертається стягнення; умови звернення стягнення на житло; розмір винагороди адміністратора тощо.

Висновки. Національні системи банкрутства фізичної особи формуються під впливом конкретних умов, притаманних тій чи іншій країні – наявних ресурсів, практики соці-

альної підтримки, традицій виконання грошових зобов'язань, соціально-релігійних цінностей і навіть менталітету населення.

З огляду на викладене, існує необхідність інтегрувати у вітчизняне законодавство модель банкрутства фізичної особи, що орієнтована на боржника та яка дозволить зменшити обсяг проблемних кредитів у банківській системі і допомогти позичальникам, які потрапили в скрутне фінансове становище та не спроможні обслуговувати свої борги.

Наразі стає очевидною необхідність створення і розвитку механізму правового регулювання неспроможності такого специфічного з позицій вітчизняного права суб'єкта правовідносин банкрутства, як фізичні особи, і більшою мірою – громадян, що не займаються підприємницькою діяльністю.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко А.М. Законодавче вирішення проблем банкрутства та санації промислових підприємств / А.М. Ткаченко, С. В. Телін // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 4. – С. 41–48.
2. Зубатенко О.М. Щодо запозичення зарубіжного досвіду правового регулювання припинення суб'єктів господарювання / О.М. Зубатенко // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 185–191.
3. Борейко О.М. Неспроможність та банкрутство у цивільному праві України (основні положення та правова природа) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / О.М. Борейко. – Одеса, 2012. – 21 с.
4. Лордкипанидзе А.Г. Имущественная ответственность в капиталистической акционерной компании (Франция, Англия, США) / А.Г. Лордкипанидзе // Законодательство зарубежных стран: обзорная информация ВНИИСЗ. – 1981. – № 188. – С. 3–4.
5. Несостоятельность и банкротство // Законодательство зарубежных государств. – 1994. – № 3. – С. 3–6.
6. Best Practices in the Insolvency of Natural Person // Rapporteur's Synopsis by Susan Block-Lieb. – The World Bank, Washington, DC, 2011. – 11 p.
7. Чорна Ю.В. Світові тенденції застосування політики «нового старту» до неплатоспроможних фізичних осіб / Ю.В. Чорна // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 2. – С. 218–223.
8. Efrat Rafael. Global Trends in Personal Bankruptcy / Rafael Efrat // American Bankruptcy Law Journal. – 2002. – Vol. 76. – 81 p.
9. Звіт за дослідженням Аналізу регуляторного впливу прийняття Закону України «Про банкрутство фізичної особи». – К.: Центр комерційного права, 2012. – 90 с.

